

Универзитет у Београду

Филозофски факултет

Одељење за историју

Дипломски рад

**Тема: Отмица и убиство Алда Мора у листу Италијанске
комунистичке партије L'Unita**

Студент: Огњен Томић ИС 14/52

Ментор: проф. др Дубравка Стојановић

Београд, септембар 2018.

Садржај

Предговор	2
Увод.....	5
О Италијанској комунистичкој партији.....	6
О тероризму и Црвеним Бригадама.....	10
О Алду Мору.....	15
Извештавање L'Unta током заточеништва Алда Мора.....	16
1. Прве реакције на отмицу Алда Мора.....	17
2. Слика Црвених Бригада према писању L'Unita.....	24
3. Слика Алда Мора према писању L'Unita.....	31
4. Реакције L'Unita на убиство Алда Мора.....	34
Закључак.....	36
Литература.....	37

Предговор

Ове године навршило се четрдесет година од убиства италијанског премијера Алда Мора од стране терористичке организације „Црвене Бригаде“. Тај догађај изазвао је бурне реакције у Италији, и изазвао скору пропаст „историјског компромиса“, односно сарадње између Демокришћанске странке и Италијанске Комунистичке Партије. Посебно занимљиве реакције проналазимо у званичном гласилу комунистичке партије L'Unita. С једне стране, почињен је злочин против вође странке са којом је КП Италије сарађивала. С друге, то су учинили комунисти-Црвене Бригаде, у име истих идеја које је проповедала и партија. Ова ситуација поставила је новинаре L'Unita у важну позицију: требало је објаснити својим читаоцима да су Црвене Бригаде непријатељи комунизма, иако су се позивали на Маркса и Лењина. Занимљива позиција новина огледала се у томе да је сада један комунистички лист бранио демократски парламентарни систем, позивао на очување права и стабилности. Ефекте ових писања тешко је проценити - Италијанска комунистичка партија дефинитивно је очувала подршку коју је имала и у следећих неколико година. С те стране, може се рећи да је писање L'Unita постигло успех у дистанцирању КПИ од деловања комунистичких терориста. Касније опадање популарности може бацити извесну сумњу на ову тврдњу; но, за то опадање може се пронаћи и сјасет других разлога који нису везани за убиство Алда Мора.

Какви год ефекти на подршку Италијанској комунистичкој партији били, убиство Алда Мора оставило је значајан траг, не само у италијанској, већ и читавој европској јавности. Опасност од тероризма била је врло стварна у то време - а отмица и убиство једне познате јавне личности оставила је дубок траг у психологији Италијана и других Европљана. Мислимо да је ово питање посебно занимљиво јер се може повезати и са недавним „успоном“ тероризма у Европи - оног исламског, због кога се често заборавља да та појава није нова, и да историја познаје и масовније терористичке нападе. Циљ овог истраживања је да представи како се италијанска јавност, тачније L'Unita поставила према тадашњој терористичкој претњи и покуша да одговори који су мотиви стајали иза таквог писања.

Како би се правилно приступило овој обимној теми, неопходно је упознати се са три кључна актера „случаја Моро“: Италијанском комунистичком партијом, Црвеним Бригадама, и самим Алдом Мором. Због тога је овај рад подељен у четири(додуше неравноправне) целине: По једно поглавље које даје кратак преглед најважнијих информација о поменутих трима актерима, и једно поглавље о извештавању L'Unita током

заточеништва Алда Мора, које чини срж рада, и укључује анализу извора, односно дневног листа L'Unita.

Литература о овом догађају је веома обимна, што је очекивано, имајући у виду значај догађаја за савремену историју Италије. Нажалост, књига преведених на наш језик готово да нема.

У поглављу о Италијанској комунистичкој партији, дајемо кратак преглед њене историје, а затим се бавимо њеном идеологијом, што је значајно за разумевање става партијског листа L'Unita. У ту сврху, послужили смо се књигом Сирила Гијата, која даје упоредни приказ француске и италијанске комунистичке партије, и књигом Стефана Хелера, која говори о транзицији КПИ током седамесетих година, и периоду историјског компромиса. Врло користан био је и зборник Вјекослава Мицелина, „Еврокомунизам и Социјализам“, у коме се налазе интервјуи са лидерима КПИ, као и програми партије.

Поглавље о тероризму и Црвеним Бригадама има за циљ да сажето представи појам и феномен тероризма, као и неке од важнијих информација о Црвеним Бригадама, као главном актеру отмице. Ради добијања што шире и детаљније слике, коришћена су сведочења бивших бригадиста Марија Моретија, и Алберта Франческинија у облику интервјуа. За општи концепт користили смо књигу Радослава Гађиновића „Тероризам“ (за појам тероризма), и Роберта Мида „Red Brigades: The story of Italian terrorism“ (за Црвене Бригаде).

За биографске информације о Алдо Мору у трећем поглављу користили смо енциклопедију биографија истакнутих Италијана: Dizionario Biografico degli Italiani. Исту енциклопедију користили смо и као допуну за податке о КПИ, Црвеним Бригадама, и др.

За општи контекст „случаја Моро“, коришћене су књиге Агостина Ђованолија „Il Caso Moro“: Una tragedia Repubblicana, Леонарда Шиашија „L'affaire Moro“, и Тобајаса Хофа: „The "Moro Affair" - left-wing terrorism and conspiracy in Italy in the late 1970s.“ Такође, коришћена су и писма Алда Мора (Lettere della prigionia), за додатне информације.

Целокупна архива листа L'Unita може се пронаћи и преузети на интернету, помоћу Тор претраживача.

Увод

У четвртак ујутру, 16. марта 1978, истакнути вођа Демохришћанске странке Алдо Моро возио се у колима са својим обезбеђењем, на путу ка партијским одајама, где је требало да се расправља о изгласавању поверења новој влади његовог колеге Ђулија Андреотија. У улици Фани, око 9 часова ујутру, једна кола препречила су му пут, а пар секунди касније, зачула се пуцњава из неколико аутоматских пушака. У року од неколико минута све је било готово: свих пет људи из пратње Алда Мора било је мртво, политичар је онесвешћен и одведен у заробљеништво.¹

Ову брзу и увежбану акцију извели су припадници Црвених Бригада(Brigate rosse), терористичке организације која је следила идеје комунизма. Идејни творац акције био је Марио Морети(р. 1946), из чијег сведочења и потичу многе информације које имамо о активностима Црвених Бригада. Идеја терориста била је једноставна: требало је отети високог представника владајуће Демохришћанске странке, судити му за злочине против радничке класе, а затим покушати са разменом заробљеника, како би се из затвора ослободили оснивачи Црвених Бригада, Ренато Курцио и Алберто Франческини.²

Италијанска јавност је реаговала бурно. Две највеће странке, Демохришћанска и Комунистичка, позивале су на јединство и смиреност, и обећавале брзо хватање терориста. Масовне демонстрације против тероризма избиле су у свим већим градовима Италије.Полицијска истрага је добро почела, и испрва се чинило да је на добром путу, али је ускоро запала у проблеме, због немогућности да лоцира место где је држан Алдо Моро.

Време отмице се поклопило са избором нове демохришћанске владе под вођством Ђулија Андреотија, уз подршку КПИ. Иако су подржавали владајућу већину, комунисти нису добили ниједан министарски ресор, што су неки повезивали са терористичким нападом. Италијанска комунистичка партија је у то доба доживљавала свој процват, са 34,4% гласова добијених на последњим изборима 1976, само пар процената мање од демохришћана. Две највеће странке сарађивале су од 1976, у оквиру идеје „историјског компромиса“, чији су творци били Енрико Берлингер и Алдо Моро.

У следећих педесет и пет дана, у Италији се одвијала драма каква није забележена од појаве масовних медија. Дневни листови су свакодневно преносили нове вести о Мору и терористичким порукама. Црвене Бригаде су додатно доприменеле овој атмосфери, допуштајући Мору да шаље писма из заточеништва. Бивши премијер је написао више од стотину писама својој жени, породици, странци, римском папи и пријатељима. Аутентичност ових писама од почетка је оспоравана; власт је тврдила да су написана под

¹ Agostino Giovagnoli, *Il Caso Moro: Una tragedia Repubblicana*, Bologna, 2005. стр. 25.

² Mario Moretti, *Brigate Rosse: una storia Italiana*, intervista di Carla Mosca e Rossana Rossanda, edizione Anabasi, Milano, 1994, стр. 115.

диктатом Црвених Бригада, иако је Морова супруга потврдила да су писана његовим рукописом. Додатне контроверзе везане за ова писма изазвала је чињеница да су многа скривана од јавности и објављена тек годинама након његове смрти. У неким од писама Моро је оштро критиковао партијске колеге, нарочито секретара странке Закеринија, и министра унутрашњих послова Косигу, зато што не улажу довољно напора да га избаве из заточеништва, и оптуживао их је да су намерили да га оставе да умре.³

Црвене Бригаде су послале укупно девет порука јавности („Комуникација“), у којима су објашњавали разлоге за отмицу Алда Мора, извештавали о процесу његовог суђења, а затим тражили да га замене за заробљене терористе. Пошто је влада одбијала преговоре сваке врсте, бригадисти су, након ултиматума у поруци број 8, испунили своје претње, и погубили Алда Мора. На суђењу је Марио Морети признао да је он био извршилац пресуде. Тело Алда Мора откривено је 9. маја, у аутомобилу паркираном у улици Каетани, у центру Рима, што је изазвало нове политичке потресе, као и огорчење јавности и почетак нових расправа о проблему тероризма, али и одговорности владе.

Током читавог овог периода, дневне новине L'Unita, као лист Италијанске комунистичке партије, веома су обимно извештавале о догађајима који су потресали Италију. Праћењем и анализом њихових ставова, добијамо и слику о ставу и политици КПИ у „случају Моро“.

О Комунистичкој партији Италије

Италијанска комунистичка партија (КПИ); it. (Partito Comunista Italiano, PCI), била је једна од најважнијих и највећих комунистичких партија у Западној Европи. Основана је 1921. године, одвајањем од Социјалистичке партије Италије, као њен радикалнији огранак, који је следио идеје Октобарске револуције, под именом Partito Comunista D'Italia (PCd'I), под вођством Амадеа Бордиге и Антонија Грамшија. У почетку је деловала само као фракција Коминтерне, али временом се све више окреће домаћим проблемима и сопственој политици. Од 1926. године, партија је деловала у илегали, јер ју је забранио Мусолонијев фашистички режим. Тек од 1943, након капитулације Италије, њен рад је легално обновљен, под називом Partito Comunista Italiano (PCI). Ипак, и у илегали, партија је веома активно деловала: током Другог светског рата, сарађивала је са свим покретима отпора у борби против фашизма, водећи партизанску борбу. Након рата, партија се све више

³ Aldo Moro, Lettere dalla prigionia, a cura di Miguel Gotor, Torino, 2008.

одавава од линије КПСС, да би на крају завршила као партија на Западу која је била најнезависнија од совјетског утицаја.⁴

Под Палмиром Тољатијем, партија сарађује са грађанским странкама у оснивању италијанске републике и састављању новог устава 1948, али задржава везе са СССР-ом. Тољати се залаже за проналажење сопственог, италијанског пута у социјализам. У интервјуу датом југословенском дневнику „Борба“, а који је објављен у L'Unita 1. маја 1956, он истиче да „Нису све земље једнако политички, економско и социјално развијене, као Русија 1917.“ Затим наставља. „И читав свет је напредовао у развоју, и то у позитивном правцу за социјализам, у односу на октобар 1917. Због тога постоје различити путеви у социјализам. То је у складу са марксистичким размишљањем. Радничка класа се не налази у истој ситуацији у свим земљама.“⁵ Тољатијева идеја је да су промене у свету довеле до овакве ситуације: Не постоји више само једна социјалистичка држава, већ много њих, на огромном пространству. Такође слом империјалистичког система и антиколонијални покрет довели су до стварања мноштва нових држава, које нагињу проналажењу пута у социјализам. Имајући у виду то, као и технолошки, економски и друштвени напредак, који су довели до промене у класној структури, Тољати закључује да се мора тражити другачији пут од оног који су зацртали совјетски револуционари 1917. Његове идеје поставиле су основу за касније, много одлучније издвајање КПИ на **самосталном путу у социјализам.**

Једна од основних идеја које је КПИ следила након 1945, била је политика **парламентарне борбе** за социјалистички преображај друштва. Имајући у виду да је у Италији постојала јака традиција демократског и парламентарног живота, КПИ се одлучује да не иде против тих идеја. „Немогуће је насилном акцијом авангардне мањине променити структуру друштва“, каже Тољати и закључује: „Наше намере су да се, крећући се у оквиру демократског поретка, изборимо за уставне промене и одредбе које ће омогућити реформе.“⁶ КПИ се, дакле, већ 1956, јавља као реформистичка, а не револуционарна странка, без обзира на своје везе са осталим комунистичким странкама. Ипак, занимљиво је да су чланови КПИ ретко користили реч „парламентаризам“, за разлику од „демократије“-и сам Тољати се ограђује од тврдњи да је италијански пут у социјализам „парламентарни пут“, и радије бира да га дефинише као „демократски“⁷. И Енрико Берлингер је такође изричит, у једном свом говору објављеном након преврата у Чилеу 1973. године: „Увек нам се чинила промашеном дефиниција демократског пута као просто парламентарног пута. Ми нисмо заражени парламентарним кретенизмом, док их има који су заражени антипарламентарним кретенизмом. Изабрати, дакле, демократски пут, не значи уљуљкивати се илузијама о једној мирној и без потреса еволуцији друштва

⁴ Cyrille Guiat, *The French and Italian communist parties: comrades and cultures*, London, 2003, стр. 13-14.

⁵ *Evrokomunizam i socijalizam*, izbor Vjekoslava Micellina, Zagreb, 1979. стр 3.

⁶ Исто, стр. 4-5.

⁷ Из зборника „*Evrokomunizam i socijalizam*“, стр 29: Палмиро Тољати: Италијански пут у социјализам, из његовог истоименог реферата одржаног 24. Јуна 1956. На седници ЦК КПИ

од капитализма ка социјализму. Парламент се сме прихватити и користити, али тек када, по Тољатијевим речима, постане право „огледало земље“. Берлингер пропагира једну политику средње линије, дакле, без приклањања „парламентарном или антипарламентарном кретенизму“. Ипак, у пракси, КПИ је била у потпуности парламентарна странка током читавог периода након Другог светског рата, до свог гашења. Штавише, била је један од стубова италијанског демократског поретка, и Републике, успостављене уставом из 1948. Ипак, ова тенденција извегавања коришћења речи „парламентаризам“ задржаће се и до времена отмице Алда Мора-у писању L'Unita, видљиви су бројни примери позивања на демократију и републику, али ретко, или скоро никада на парламентаризам.

Још један елемент идеологије КПИ била је критика Стаљина, и Стаљиновог култа личности, и **позивање на Лењина** и његове идеје.⁸ Ипак, у најважнијим идејама, КПИ заузима сасвим другачији став од вође Октобарске револуције. Лењинов став да апарат буржоаске државе не може послужити за изградњу социјалистичког друштва, и да се мора скршити и заменити апаратом радничке државе доводи се у питање, и износи се идеја мирног преласка у социјализам.⁹ Лењинова идеја да револуцију припрема и врши наоружана авангарда радничке класе, заједно са пролетеријатом, замењује се идејом сарадње између класа и постизање консензуса, јер се „револуција у Италији једино може остварити као револуција „велике већине народа“.¹⁰ Што се тиче става према насиљу и оружаном борби, питању посебно занимљивом када се бавимо односом према Црвеним Бригадама, у програмској декларацији VIII Конгреса КПИ из 1956, наводи се: „Комунисти изјављују још једанпут да никад нису били, а нису ни данас, поборници насиља ради насиља. Оружана побуна је чин на који радничка класа и народ могу бити присиљени очитим кршењем законитости и прибегавањем насиљу од стране управљачких капиталистичких класа у упорној одбрани њихових повластица и ради уништења демократије.“¹¹ Дакле, сасвим је јасно да насилна револуција није опција за КПИ.

Иако се за КПИ не може рећи да је баштинила италијански национализам као идеју, њен програм имао је изражену **националну црту**. Жеља да се води независна политика од КПСС и идеја о сарадњи са осталим грађанским странкама у Италији, на првом месту са Демохришћанском странком, били су видљиви и пре коначног заокрета партије седамдесетих година. Постојало је отворено питање односа са католичким светом-велики део италијанских радничких и народних маса католичке орјентације окупљала је Демохришћанска странка. Иако постоји повезаност доминантних буржоаских група и хришћанске демократије, не може се порећи да је ова странка окупљала и друге друштвене групе: сељаци, омладину, жене и раднике. Због тога, за КПИ, која тежи

⁸ Из зборника „Evrokomunizam i socijalizam“, стр 8: Палмиро Тољати, интервју часопису Нови Аргументи, 20. Маја 1956.

⁹ Исто, 26

¹⁰ Исто, 140.

¹¹ Исто, 43.

успостављању националног консензуса при доношењу реформа које ће водити у социјализам, ова странка има велики значај. Ипак, јака антикомунистичка струја у ДХ, и везе КПИ са Москвом онемогућавају сарадњу ове две странке за дуго времена.¹²

Обе ове околности мењају се средином седамдесетих година. КПИ пролази кроз процес транзиције са доласком Берлингера на место секретара, и помера се још даље са идеја крајње левике ка левом центру. Ово је повезано са успоном идеје еврокомунизма, чији су ослонац чиниле Комунистичке партије Француске, Италије и Шпаније. На XIV конгресу КПИ у Риму 1975, партија је и званично прихватила еврокомунизам као једну од својих кључних идеја.¹³ У „општим смерницама и циљевима КПИ“, донесеним на том конгресу истакнуто је, између осталог, следеће:

- КПИ се бори за темељиту обнову земље, за спас и напредак демократије, на линији зацртаној Републиканским уставом, тако да усмерује преображај Италије у правцу социјалистичког друштва заснованог на политичкој демократији.
- КПИ се залаже за мир, и престанак напетости(Хладног рата), за „мирољубиву коегзистенцију и сарадњу између држава различитог друштвеног уређења.“
- Истиче се припадност Италије Западној Европи(европеизам) и истиче се њена посебна улога у свету. „Заједнички је историјски задатак да се отворе нови путеви напретку и обнови Западне Европе у правцу социјалистичких преображаја.

У закључку документа констатује се: „Учврстило се заједничко уверње, чак и у историјским разликама, и разликама оријентације, у којима они делују, да се борба за социјализам и његову изградњу мора остваривати у пуној експанзији демократије и свих слобода. То је избор **еврокомунизма**.“¹⁴

То су, у најкраћем, биле идеје(демократија, парламентаризам, пацифизам, социјализам, европеизам) на којима се заснивао покрет еврокомунизма, и које су и данас у основи многих европских партија левог усмерења. КПИ је, дакле, завршила свој преображај, и заузела позицију сасвим независну од СССР, заједно са Комунистичким партијама Шпаније и Француске.

Истовремено, и у оквиру ДХС долази до отопљавања антикомунистичке струје у странци и преласка са десног на леви центар. Кључну улогу у овим дешавањима има управо Алдо Моро, као вођа леве струје. То доводи до склапања чувеног „историјског компромиса“, 1976. године, када по први пут сарађују две највеће партије у Италији. Ипак, овај компромис биће кратког века: након потреса изазваног убиством Алда Мора 1978, до коначног краја сарадње долази 1980, након промена у Демокришћанској странци. Након

¹² Исто, 144.

¹³ Stephen Hellman, Italian communism in transition: The rise and fall of the Historic Compromise in Turin(1975-1980), Oxford University Press, New York, 1988.

¹⁴ Evrokomunizam i socijalizam, 442-443.

тога, КПИ опет прелази у опозицију и остаје тамо до свог гашења. Занимљиво је да је данашња Демократска партија наследница и Демохришћанске и Комунистичке партије, с обзиром да је настала спајањем странака насталих из обе велике странке.

Дакле, отмицу Алда Мора, КПИ дочекује у сарадњи са Демохришћанском странком, следећи идеологију еврокомунизма и бивајући на врхунцу своје популарности.

О тероризму и Црвеним Бригадама

Тероризам је реч која је у већини европских језика слична јер потиче од заједничког индоевропског корена „трас“, који значи дрхтање или стање страха. Јасно је да је у основи тероризма страх, али, који су још елементи који су неопходни у дефинисању овог појма? Радослав Гађиновић у својој књизи „Тероризам“, наводи четири основна елемента тероризма: насиље, страх, циљ и мотив.¹⁵ Исти аутор даје и своју дефиницију тероризма, у жељи да га раздвоји од диверзантских акција(које се збијају у ратно време) и појединачних криминалних деловања и патолошких убица(која нису политички мотивисана). Дакле, „тероризам је организована примена насиља или претња насиљем, од стране политички мотивисаних извршилаца, који су одлучни да кроз страх, зебњу, дефетизам и панику намећу своју вољу органима власти и грађанима.“¹⁶

За нашу тему, било би занимљиво осврнути се и на то шта Карл Маркс каже о тероризму: „у већини случајева тероризам је скуп некорисних свирепости, које чине људи који су сами заплашени, покушавајући да прекину несигурност.“ Јасно је да комунизам и тероризам нису сувише сродне идеје - за почетак, комунистички покрет је покрет широких народних маса, са циљем револуционарног преузимања власти и успостављања социјалистичког друштва. Иако би револуцију, по Лењину, и требало да изведе авангарда радничке класе, односно комунистичка партија која представља наоружану мањину, она ипак за своје деловање тражи подршку широких народних маса. Дакле, у питању је масовни покрет.¹⁷

Тероризам, с друге стране, нема тако масован карактер. Терористичке организације, углавном, нису организације које имају широку подршку у народу, најчешће због своје претеране употребе насиља. Чест је случај да постоје етаблиране народне странке, које

¹⁵ Радослав Гађиновић, Тероризам, Београд, 2005, стр 44.

¹⁶ Исто, 60.

¹⁷ Лењинова изабрана дела, Том I, књига I, стр. 187-188.

се(бар декларативно) боре за исти циљ као и терористи(као у случају Италијанске комунистичке партије и Црвених Бригада).

Шта је онда спојило комунизам и тероризам у тако снажне организације попут Црвених Бригада или Фракције Црвене Армије? Одговор је: **идеја**.

Оно што највише разликује терористичке организације од криминалних група то је постојање политичког, идеолошког или верског одређења. Терористичке организације имају јасну идеологију, и одређен циљ: свака њихова акција има сврху, и представља корак ближе достизању коначног циља. Према овој, програмско-циљној орјентацији тероризам се може поделити на:

1. идеолошко мотивисани тероризам, који се даље може поделити на црни(ултрадесничарски) и црвени(ултралевичарски) тероризам.
2. етнички
3. религиозни.¹⁸

Нас овде занима тероризам мотивисан идеологијом, и то нарочито **левичарски(црвени) тероризам**.

Левичарски тероризам је имао велики узлет у двадесетом веку, нарочито 70их(атентат на Алда Мора је један од тих примера); но, данас је готово ствар прошлости. С друге стране, десничарски тероризам је ређи у појављивању, али упорнији у свом одржавању.¹⁹ Једна од највидљивијих разлика између ове две врсте тероризма, је у томе што је левичарски тероризам селективан: за мете обично бира поједине личности или институције. Десни тероризам није селективан: он обично за циљ има да прокузрокује што већа разарања и страх, независно од избора циља. Због тога је овај тероризам чешће узроковао масовна страдања од левичарског.²⁰

Основна идеја левичарских терориста је да објективни услови за револуцију не настају сами од себе, у економској бази друштва, већ да борба и насиље формирају свест о револуцији. Ипак, показало се да ова идеја није функционисала у пракси: ниједна терористичка организација, па ни Црвене Бригаде, као једна од најмоћнијих, није успела да се наметне као оружана снага која би повела револуцију. Тероризам је тако остао само квазиреволуционарна делатност²¹. Сами терористи, наравно, нису доживљавали себе као квазиреволуционаре, већ управо супротно - међутим, можда баш њихов неуспех да започну револуционарно врење може објаснити нагли суноврат левичарских терористичких организација. Народ није повољно реаговао на акте терориста - добар пример је и отмица Алда Мора, када су Црвене Бригаде постале веома омражене. То је

¹⁸ Радослав Гађиновић, нав. дело, 64.

¹⁹ Исто, 10.

²⁰ Исто, 76.

²¹ Исто 65-66.

условило опадање популарности терористичких организација, и њихов нестанак, након што су нестале прве, оснивачке генерације.

Левичарски тероризам се идеолошки доста базирао и на анархизму. Терористи су били критичари друштва, и противници државе, али нису желели да се ослањају на широке народне масе, које би требало да доведу до социјалне револуције. Такође, сматрали су да је могућ брз и насилан прелазак у комунистичко друштво, без међуфаза(државног капитализма и социјализма). Већина терористичких организација ослањала се на индивидуалне акције политичког насиља.

Најпознатије левичарске терористичке организације поред Црвених Бригада, биле су, у Немачкој „Фракција Црвене Армије(„РАФ“); у Француској „Директна акција“; у Шпанији „ЕТА“, и „ФРАП“(Револуционарни антифашистички патриотски фронт“); у самој Италији, која је била јако плодно тло за комунистичке идеје, деловало је још неколико терористичких организација инспирисаних марксизмом и анархизмом: „Прва Линија“, „Борба се наставља“, и „Наоружана пролетерска језгра(НАП)“.²²

Црвене бригаде

Једна од најмоћнијих и најпознатијих левичарских терористичких организација, свакако су биле италијанске *Brigate Rosse*(BR). Почетке оснивања можемо везати за 1968, и студентске демонстрације у Италији. Ренато Курцио и Маргарета Кагол, били су студенти социологије на Универзитету у Тренту, када су започеле студентске демонстрације због услова студирања, још 1965. Убрзо су се нашли међу водећим особама у студентском покрету који је растао током 1966. и 1967. На старту школске године 1967, студенти у Тренту су блокирали државни универзитет, и, заједно са неким предавачима, основали „Контра-универзитет“, који је нудио другачију визију образовања, прожету марксистичким и маоистичким идејама. У једном саопштењу које је писао будући вођа Црвених бригада, Курцио, истиче се да за студенте нема места на универзитету који је инструмент владајуће класе, и који ће их претворити само у робу која се после продаје на тржишту рада. Ове идеје су се ускоро прошириле широм Италије, у широки покрет 1968(*Sessantotto*); ново најјаче упориште постао је Милано, у који су Ренато Курцио и Маргарета Кагол прешли након затварања Универзитета у Тренту у јулу 1970. Ту су, заједно са Мариом Моретијем и Албертом Франческинијем 1970. године основали организацију Црвене бригаде.²³

²² Исто, 67-68.

²³ Robert C. Meade Jr, *Red Brigades: The story of Italian terrorism*, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 1990, стр 1-4, 14.

Историја Црвених бригада је добро позната, услед спремности бивших чланова да говоре у заробљеништву и након добијања слободе. Најбољи извори су сведочења оснивача и најважнијих чланова: књига Марија Моретија, *Brigate Rosse: Una storia Italiana*, која је уствари скуп интервјуа са њим²⁴, као и књига Алберта Франческинија: *Che cosa sono le BR: Le radici, la nascita, la storia, il presente*, у којој бивши „црвени бригадир“ даје интервју новинару Ђованију Фазанели.²⁵

Претходница Црвених бригада био је покрет *Colletivo Politico Metropolitano* (СРМ), један од многобројних студентских левичарских покрета у Милану то време. СРМ се након више промена које је доживео током 1969-70, коначно трансформисао у *Brigate Rosse*. Најважнија карактеристика коју је имала нова организација била је употреба насиља, односно оружаних напада, што ју је битно разликовало од свих осталих покрета.²⁶ Прва „бригада“ формирана је у фабрици „Pirelli“, у Милану²⁷, а прве акције обављене су у септембру 1970. године: покушај детонирања аутомобила извршног директора Сит-Сименса и претећа порука упућена другом менаџеру компаније.²⁸

Организација је брзо расла. У периоду од 1970-1978, Црвене Бригаде су извршиле 295 отмица, углавном индустријских магната, на чије је име откупнине исплаћено око 100 милијарди лира.²⁹ Овај новац је омогућио бригадистима да извршавају врло бројне акције подметања бомби и борби против фашистичких организација. Први прокламовани циљ Црвених бригада био је да ослободе Италију од свих фашиста, што су они сматрали за први корак неопходан за успешно спровођење револуције.³⁰

Црвене бригаде биле су врло децентрализована организација, са сложенем структуром. Била је подељена на колоне, као основне организационе јединице, које делују на три „фронта“. Први фронт био је фабрички фронт, а главни задатак им је био ширење утицаја организације међу радницима. Други фронт био је задужен за борбу против контрареволуције, односно борбу против државе и фашистичких и десничарских организација, које су сматране за највећег непријатеља. Последњи фронт је био логистички: обезбеђење базе, докумената, лекарске помоћи и осталих средстава.

Унутар колона, бригадисти су били подељени на базу (ударне групе), „центар“ и „врх“. Центар координира активност четири „базе“ и у контакту је са својим врхом. На челу читаве организације налази се Извршни комитет, а два пута годишње окупља се и Савет

²⁴ Mario Moretti, *Brigate Rosse: una storia Italiana*, intervista di Carla Mosca e Rossana Rossanda, edizione Anabasi, Milano, 1994.

²⁵ Alberto Franceschini, Giovanni Fasanella, *Che cosa sono le BR: Le radici, la nascita, la storia, il presente*, Milano, 2004.

²⁶ Mario Moretti, нав. дело, 13-15.

²⁷ Исто, 20-21.

²⁸ Robert C Meade, нав. дело, стр. 42.

²⁹ Радослав Гађиновић, нав. дело, стр 70.

³⁰ Robert C. Meade, нав. дело, стр 43.

Црвених бригада, као највише политичко тело, које сачињавају представници свих колона.³¹

Занимљив је однос Црвених бригада са Комунистичком партијом Италије. У почетку, добар део бригадиста потицао је из чланства КПИ-отуда не чуди да је странка од почетка била свесна постојања терористичке организације, иако је дуго одбијала то да призна јавно.³² Један од оснивача, Алберто Франческини, био је члан КПИ, и подмладка партије, али се разишао са руководством јер је сматрао да је партија сувише пасивна у свом деловању.³³ КПИ није успела да искористи свој утицај који је имала међу радницима у фабрикама како би спречила њихово прикључивање Црвеним бригадама. Они радници који би, под притиском партије, престали да буду активни чланови, наставили би да помажу организацију достављањем поверљивих информација, преношењем порука и регрутовањем нових чланова. Чак и они радници који би потпуно напустили Црвене бригаде, нису одавали информације о другим „бригадистима“ нити било како помагали власти, иако је КПИ покушавала да их искористи у ту сврху.³⁴ Временом, Црвене бригаде и КПИ су се све више удаљавали, да би коначно дошли до потпуно супростављених позиција на којима су били за време заточеништва Алда Мора, о чему ће бити више речи касније.

Који су били циљеви Црвених бригада? Зашто је отет Алдо Моро?

Хенри Хајмс разликује две основне врсте тероризма: непосредни и посредни тероризам. Непосредни има за мету директне носиоце власти (министри, владари, политичари), док посредни има за циљ да покаже неспособност власти да заштити становништво и његову имовину, и обезбеди законе и поредак.³⁵ Отмица Алда Мора је у одређеном смислу била и непосредни и посредни акт тероризма: непосредни јер је Алдо Моро био личност која је и даље имала врло важну улогу у политичком животу Италије: а посредни јер је он представљао и симбол читавог демократског система - убиство његових пратиоца а затим и њега требало је да покаже неспособност државе да заштити чак и своје најистакнутије представнике и да демонстрира премоћ Црвених бригада над законом. То је била најобимнија и најтежа операција бригадиста до тада: за њу су се спремали више од две године. Још средином 1976, Црвене бригаде су из једног складишта у Осији украли стотинак метара штофа, од којег се шију униформе пилота „Ар Италија“, у којима су касније извршили отмицу. Читава операција трајала је само 50 секунди, испалењено је 80 метака. Учествовало је укупно 60 терориста (12 наоружаних атентатора), а читава операција је коштала 300 милиона лира.³⁶ Идејни творац отмице био је Марио Морети.

³¹ Радослав Гађиновић, нав. дело, 377-378.

³² Robert C Meade, нав. дело, стр. 48.

³³ Alberto Franceschini, Giovanni Fasanella, нав. дело, стр. 35-36.

³⁴ Robert C. Meade, нав. дело, стр. 138-139.

³⁵ Радослав Гађиновић, нав. дело, стр. 43.

³⁶ Исто, 69.

Основни циљ био је напад на Демохришћанску странку - желели су да отму једног од њених лидера. У почетку је у плану био и Андреоти, али је Моро изабран из чисто логистичких разлога - бригадисти су уочили да он сваког дана пролази истим путем. „У нашим очима они су били близанци“, речи су Моретија, које уклањају сваку дилему да ли је Моро изабран због још нечега осим своје повезаности за Демохришћанску странку.³⁷ Однос Моретија и Мора, како се присећа бригадиста који га је испитивао, био је контрадикторан: с једне стране, он је у њему видео председника Демохришћанске странке, коме је требало судити на процесу због злочина над радничком класом; с друге стране, он је видео човека, напуштеног од своје државе, који је само желео да се врати својој породици. Црвене Бригаде нису желеле да убију Мора: након завршетка процеса, који је био најважнији у пропагандно - симболичном смислу, они су желели да га замене за своје другове који су били у затвору. Због тога су били пажљиви: доносили су му лекове, храну, новине, и пазили да никога од њих не види без маске.³⁸

О Алду Мору

Напоследку, нешто и о централној личности догађаја. Интересантно је да Црвене бригаде(по речима Мариа Моретија) нису правиле разлику између Андреотија и Мора, иако су разлике биле врло уочљиве и велике. Моро и Андреоти су представљали вође двеју супростављених струја у Демохришћанској странци; Моро, кога су отели бригадисти, био је више лево усмерен, и у историји је остао упамћен, између осталог, и као архитекта „Историјског компромиса“, идеје о сарадњи демохришћана и комуниста у Италији.

Алдо Моро је рођен 23. септембра 1916. у малом месту Маље, на југу Италије, у округу Апулија. Завршио је класичну гимназију „Архита“ у Таранту, где се његова породица преселила. Након тога, одлази у Бари, где се уписује на студије права, и убрзо се придружује Федерацији студената италијанских католичких универзитета: it. Federazione universitaria cattolica italiana (FUCI). Млади Моро се брзо истакао и убрзо бива изабран прво за председника огранка из Барија 1937, а затим и за председника читаве федерације, 1939. године. На тој функцији остаје до 1941, а две године касније, почиње своју политичку делатност, пошто учествује у оснивању Демохришћанске странке. Ипак, занимљиво је да се Моро, вођен својим приватним осећајем религиозности, у почетку није желео да активно учествује у раду странке: у њу се учланио тек 1945.

³⁷ Mario Moretti, нав. дело, стр 114-116.

³⁸ Исто, 136-142.

Након тога његов успон у странци био је брз, што га довело до неколико министарских позиција (министар просвете, правде, и спољних послова), и на крају до премијерске позиције у два наврата: од 1963-1968, и од 1974-1976. Као премијер донео је бројне социјалне реформе за помоћ незапосленима, пензионерима и радницима. Секретар странке постао је 1959, и остао на тој позицији до 1964, када га је наследио Мариано Румор. Истовремено са политичком каријером, Моро је предавао на Правном факултету у Барију и Риму као редовни професор све до своје смрти.

Моро је од младости показивао наклоњеност левим идејама, удружену са дубоким, традиционалним осећајем религиозности, и припадности католичкој цркви. Такви ставови учинили су га идеалним за вођу такозване „леве струје“ у Демокришћанској странци. За испитивање улоге Алда Мора у читавом „случају Моро“, ове његове особине су најважније.

Такође, значајан фактор била је његова породица, нарочито жена, Елеонора Моро, и њихово четворо деце: Марија, Агнеза, Ана и Ђовани. Највише Морових писма из заточеништва упућено је управо жени Елеонори, а није мали број адресираних и на његову децу. Као религиозна особа, Моро је велики значај придавао својој породици, и због тога неки претпостављају да су Црвене Бригаде користиле ту чињеницу како би га манипулисале. Породица Моро је након његове смрти оптужила Демокришћанску странку за недовољно залагање у покушајима да му се спаси живот.³⁹

Извештавање L'Unita током заточеништва Алда Мора

Отмица Алда Мора и убиство пет људи из његове пратње изазвала је буру реакција у Италији каква дуго није виђена. У таквој ситуацији, масовни медији постали су врло важан фактор у формирању јавног мњења. Од самог почетка, L'Unita, као лист Комунистичке партије Италије, веома је опширно извештавала о свим околностима и појединостима „Случаја Моро“. Током педесет пет дана, колико је трајало заточеништво вође Демокришћанске партије, L'Unita је објавила безброј вести, чланака, репортажа, фељтона и интервјуа везаних за ову тему. Анализом ових текстова, можемо издвојити неколико кључних тема којима су се новинари L'Unita бавили, а затим видети њихове ставове, аргументе и намере у оквиру сваке од њих. Извештавање током „Случаја Моро“, поделили смо, стога, на четири подцелине, од које две, прва и последња, имају хронолошку основу, а друге две тематску:

³⁹ Подаци преузети: [http://www.treccani.it/enciclopedia/aldo-moro_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/aldo-moro_(Dizionario-Biografico))

1. Прве реакције на отмицу Алда Мора;
2. Слика Алда Мора у писању L'Unita
3. Слика Црвених Бригада у писању L'Unita
4. Реакције L'Unita након убиства Алда Мора

1. Прве реакције на отмицу Алда Мора

Почетна писања листа су важна јер се из њих одлично могу видети сви правци, теме и ставови који ће прожимати L'Unita током читавог трајања кризе.

Догађај таквог значаја, као што је била отмица једног од најугледнијих политичара у земљи, добио је, сасвим очекивано, велику пажњу у првим бројевима L'Unita након напада. У првом броју, од 17. марта, отмици Алда Мора и убиству његове пратње посвећено је више од пола страница: шест од једанаест, а слично је било и у наредна два броја. Већ у првим данима писања L'Unita, увиђају се неке од карактеристика и мотива који ће бити присутни током читавог трајања „случаја Мора“. Прва три дана извештавања била су најбогатија вестима и чланцима(петак, субота и недеља). Од понедељка, L'Unita поприма свој уобичајени формат, а број чланака о отмици се смањује, и углавном се свде на редовне извештаје о полицијској истрази и политичкој ситуацији, са повременим обимнијим извештавањем када би дошло до неког обрта или открића у случају.

Требало би се, одмах на почетку, подсетити на позицију Комунистичке партије Италије, а самим тим, и L'Unita, у тренутку отмице Алда Мора. Дакле, 17. марта, дан након што је бивши премијер отет, његов колега из странке, Ђулио Андреоти изабран је за новог председника италијанске владе, уз подршку, између осталих, и 230 посланика комунистичке партије. Ова вест би, у сваком другом сценарију изазвала највише пажње: први пут у историји, Комунистичка партија Италије је подржала демохришћанску владу Андреотија, чиме је направљен преседан и велики корак ка „Историјском компромису“. КПИ је тако постала део владајуће већине, иако није добила ниједно министарство, како се спекулисало претходних дана. Остало је нејасно да ли је такав развој ситуације имао везе са отмицом Алда Мора или не.

У сваком случају, као странка владајуће већине, КПИ је сада пратила линију Андреотијеве владе. Та чињеница пресудно је утицала и на писање L'Unita током кризе.

Други фактор који би требало размотрити приликом анализе ставова L'Unita је идеологија саме КПИ, која се од 1975. године декларисала као еврокомунистичка; дакле, пратила је модерније, и, у неку руку умереније токове марксизма, који су подразумевали признање борбе кроз демократске институције и преко парламентарног система.

Трећи фактор који се мора узети у обзир је брутална и нељудска природа отмице, која је укључила и убиство петорице недужних људи, што је свакако утицало и на новинаре и читаво јавно мњење.

Имајући у виду ова три фактора, лакше је разумети који су били циљеви и мотиви писања L'Unita приликом извештавања о отмици Алда Мора.

- а) Први и најважнији циљ, што се може оценити на основу присутности у насловима и чланцима, било је исказивање оданости **демократији** и **републици**. О томе речито говори прва страна L'Unita од 17. марта, са насловима: „Ванредан напад на демократију!“ „Италијани се окупљају у одбрани Републике“. Избор речи никако није случајан: демократија и република се помињу на првом месту, као вредности за које се залаже Италијанска комунистичка партија. Ово истиче и, у свом првом обраћању у Скупштини, након отмице, секретар КПИ, Енрико Берлингер: „Напад изведен са прорачунатом одлучношћу на најеминентнију личност из италијанског политичког живота, на човека који је дубоко везан за значење демократије, представља тачку од екстремне националне тежине и опасности за Републику... За нас, воља и чврста посвећеност очувању демократског режима имају трајну вредност.“⁴⁰

Нешто касније, у нешто опширнијем тексту под насловом „Јединство и дисциплина“, који је Берлингер написао поводом сахране убијених из пратње, и који је L'Unita објавила на насловној страни свог недељног издања од 19. марта, он је нешто детаљнији, али суштина остаје иста: „Живимо у тешким данима за нашу демократију. Већ смо причали о опасности за Републику. Није реч о препуштању емоцијама, то је политички суд, који потиче од свести о моћним силама, унутрашњим и међународним, које су одговорне за овај немилосрдан напад на државу и републиканску слободу. Земља је то разумела, и милиони људи су мобилисани у давању правог, најширег и најјединственијег одговора. Комунисти, социјалисти, демохришћани, грађани, и млади свих политичких убеђења су се нашли на тргу са својим заставама и са заједничком жељом да бране демократију. Моро је изабран јер је представљао симбол државе и републике. Ми сада морамо направити избор. *Много тога треба поправити у овој држави, али ниједан задатак није хитнији од одбране Републике, Устава и демократије.* То је обавеза сваког грађанина. То је обавеза радничке класе, која је увек била сила која гарантује фундаменталне националне интересе. Као комунистичка партија, ми настављамо да радимо свој део посла.“⁴¹

Његове речи савршено осликавају позиције КПИ, и њено еврокомунистичко опредељење. Код Берлингера радничка класа се појављује као снага која гарантује националне интересе, и има овавезу да штити демократију, републику и Устав, што

⁴⁰ L'Unita, 17. 03.1978. стр. 1

⁴¹ L'Unita, 19.03.1978. стр 1-2.

се тешко може приписати партији која има револуционарне тежње. Последња реченица, у коме се истиче да „комунистичка партија наставља да ради свој део посла“, говори о оданости КПИ држави, и, још конкретније у овом случају, демокришћанској влади Андреотија. Још драстичнији пример ове орјентације према демократији као најважнијој идеји КПИ, која долази чак и пре економских питања, може се видети у репортажи о демонстрацијама у Каљарију које је водио друг Ђорђо Наполитано⁴² из националног директоријума КПИ. У чланку под насловом: „Потребни су изузетни напори против превратничких претњи“, поднаслов нам износи занимљив закључак: „Терористички акти, и посебно отмица Алда Мора и убиство пет агената из његове пратње су променили дух манифестације: више није акценат на економској кризи, већ на одбрани демократије.“⁴³

Било је очигледно да је КПИ заузела потпуно супротан став од Црвених Бригада, но, требало је то објаснити и њиховим гласачима. Не треба заборавити да, иако је КПИ од почетка имала нешто умереније ставове од осталих комунистичких партија, тек у последњих неколико година њена политика је одлучније прихватила еврокомунистичке тенденције. Отмица Алда Мора била је, на неки начин, прилика да се начела очувања демократије, поштовања уставног поретка и Републике чвршће вежу за КПИ, постану њено битно обележје.

б) Друга важна идеја коју су руководиоци КПИ и уредништво L'Unita желели да истакну након отмице Мора била је **национално јединство**. Већ у наслову на првој страни: „Италијани се окупљају у одбрани Републике!“, очигледна је употреба одреднице „Италијани“, која треба да истакне национално јединство у том тренутку, пре свих класних, политичких и других подела. Ова идеја поновиће се на још много места, а обично је ишла заједно са позивом на одбрану демократије. Одличан пример овога је говор је генералног секретара CGIL (Confederazione Generale Italiana del Lavoro), синдиката који је био под утицајем КПИ, друга Луџијана Ламе. Његове речи нашле су се на насловној страни L'Unita од 18. марта (други дан након отмице): „Сви морамо бранити слободну Италију и Републику, сваки грађанин, сваки радник. Морамо доказати да нисмо Вајмарска република и Немачка република 1977. Међу нама има оних који симпатишу терористе! То не смемо толерисати, иначе ће доћи црни дани за италијанску демократију. Не смемо игнорисати оне који подржавају овакве акције, морамо помоћи властима. Пасивност је највећи непријатељ за демократију.“⁴⁴

Ово поређење са Вајмарском републиком и, уопште, Немачком, била је честа појава првих дана након отмице. Ситуација се такође поредила са Италијом после (првог светског) рата, и успоном фашизма до власти. Због тога су грађани од првог

⁴² Ђорђо Наполитано (р.1925), политичар и државник, истакнути члан Италијанске комунистичке партије. Будући председник Италије (2006-2015).

⁴³ L'Unita, 21.03.1978. стр. 2

⁴⁴ L'Unita 18.03.1978., стр. 1-2.

дана преко медија позвани у оштар обрачун са тероризмом. Оно што је такође важно је изношење става да „међу нама има оних који симпатишу терористе“. Јасно је да се КПИ плашила да ће акције Црвених Бригада наићи на подршку и одређеним круговима партије и њеног чланства. Нису се сви слагали са новом политиком „Историјског компромиса“, коју су представљали Енрико Берлингер и његова струја. Управо због тога, осим што позива на очување демократије, Берлингер у свом првом обраћању каже и: „Assicuriamo al Paese l'impegno tenace e unitario del PCI“- односно: „Уверавамо државу да је посвећеност КПИ истрајна и јединствена“. Без обзира на пријатељство и сарадњу између ДХ и КПИ, на подршку комуниста новој влади, ипак је још увек постојала одређена доза сумње, с обзиром да је напад на Алда Мора извршила комунистичка терористичка организација. Ове његове речи налазе се на насловној страни првог броја након отмице, одмах испод већ поменутих наслова о одбрани демократије и републике, и довољно говоре колико је било важно истакнути да су комунисти истрајни, посвећени, али и **јединствени**. Осим националног јединства, које је више пута истицано, дакле, било је важно и показати да је комунистички и раднички покрет јединствен.

Вратимо се националном јединству Италије. Ова идеја исказана је у L'Unita у још много примера. Карактеристично је било извештавање о демонстрацијама из бројних градова широм Италије. Новинари су извештавали о масовним окупљањима у Милану, Фиренци, Риму, Торину, Ђенови, и другим градовима. Највећа пажња посвећена је демонстрацијама радника, под вођством синдиката, и студената. На насловној страни од 19. марта, доминира велика слика сахране убијених из пратње Алда Мора, и следећи опис:): „Сахрана убијених. Хиљаде младих комуниста, демохришћана и осталих демократских опредељења су пристигли на поворку изван зидова базилике Сан Лоренцо, где се одржава погреб.“⁴⁵ Јасно је исказано јединство читаве нације, односно свих људи „демократског опредељења“, на челу са комунистима и демохришћанима, као носиоцима одговорности у држави.

Оно што је такође истицано било је и то да су у демонстрацијама учествовали и људи који су иначе аполитични, односно не припадају ниједној странци. О овоме посебно говори чланак Марије Винчезони о студентским демонстрацијама у Милану, објављен у броју од 18. марта. „Насиље је напад на демократску државу, коју сви ми желимо спасити“, речи су једног од студената.

Осим студената, L'Unita преноси и апел 100 интелектуалаца из Милана против тероризма; „Људи и институције науке и културе града Милана, са ужасом и огорчењем примају вести о отмици Алда Мора, једне од најзначајнијих особа из италијанског политичког живота и убиству пет особа из његове пратње.

⁴⁵ L'Unita, 19.03.1978, стр. 1.

Потписници овог апела се мобилишу да у свакој прилици подрже јавну кампању против насиља и тероризма.“

в) Трећа важна вредност коју су првих дана истицали новинари L'Unita била је **хуманост**, насупрот суровости Црвених Бригада. Чињеница да је приликом отмице лидера ДХ убијено његових пет чувара, доста је утицала на реакцију читавог друштва, па и новинара L'Unita. Није се дакле, радило само о отмици из политичких разлога, о чему се можда и могло расправљати. Радило се о бруталном убиству петорице невиних људи. L'Unita преноси кратке биографије сваког од њих, у доста емотивном и помало патетичном стилу изражавања. Обратимо пажњу само на наслове: „Оресте Леонарди: Двадесет година уз Мора, био му је пријатељ“; „Рафаело Јоцино: Син фармера, радио као агент како би преживео“; „Доменико Рики: скроман живот пун жртвовања“; „Франческо Зизи: побегао је из беде на Југу“; „Ђулио Ривера: мајка је сазнала док је била на пољу“. Код четворице од пет убијених, истиче се њихово сиромаштво и сељачко порекло. Ево дела текста о Франческу Зизију: „Вест о његовој ужасној судбини затекла је мало село и изазвала тугу и запрепашћење. Гомила његових познаника окупила се испред дома старих родитеља, Антоније и Вивантома Зизија. И једна делегација Комунистичке партије Италије, заједно са другим демократским снагама, дошла је у Франческову кућу и пренела изразе саучешћа породици, мало након што су остали полицајци из Бриндизија донели вест његовим родитељима. У селу га се сећају као момка отворених погледа, демократски настројеног, једног од оних младих људи који су покушавали да наставе битку за обнову угледа целог полицајског посла.“⁴⁶

Није неважно што је у тако кратком тексту убијеног полицајца споменута његова демократска орјентација и отворени погледи. Напад на Алда Мора и његову пратњу имао је јаку симболичну вредност и за једну и за другу страну. Из перспективе КП Италије(самим тим и L'Unita), требало је представити га као напад на све оно за шта се комунисти залажу. Управо из тог разлога, полицајци који су убијени представљени су као вредни, сиромашни, демократични и прогресивни млади људи. Такви млади људи били су убијени од стране Црвених Бригада. Порука је, још једном, била више него јасна: Црвене Бригаде биле су непријатељи Републике, комунизма и читавог радничког покрета.

Осим ове симболичне намере, писање о убијенима имало за циљ и да читаоцима приближи убијене и несрећу њихових породица, и изазове додатни отпор према терористима. Пример за ово може се наћи у броју од 18. марта, где се у тексту новинарке Саре Скалио, под насловом: „Чекали су два дана на последњи опроштај са својим најдражима“, говори на следећи начин: „Родитељи, браћа, сестре и родбина убијених окупљени су у болном бдењу у једном римском хотелу. Агонија Јоцинове мајке: Мој сироти син, убијен на такав начин, као звер...“

⁴⁶ L'Unita, 17.03.1978, стр. 3-4.

Поред овог, у првим бројевима L'Unita, налази се још пар текстова који су говорили о убијенима и њиховим породицама на веома емотиван начин; у сличну категорију текстова можемо убрајати и оне о супрузи Алда Мора.

Још сликовитији приказ ове намере представљања терориста као звери и изазивања беса и згражавања грађана, видимо у коментару који је објављен уз слику заточеног Алда Мора коју су послале Црвене Бригаде. Наслов је већ сам по себи веома речит: „Un uomo torturato-Мученик“, а испод слике стоји врло оштар коментар: „Ово су звери које је тешко упоредити чак и са фашистима! Они не нападају само јавне, опште слободе, већ и оно што човек има и што му је највредније: достојанство. Мора држе као заморца.... Погледајте ову фотографију. То је слика човека којег његови отмичари намеравају да муче, у тој трагичној фарси коју они називају суђењем... Поједине новине испуниле су своје насловнице овом сликом и овом гнусном поруком, и нису нашле начин да истакну дистанцираност и осуду. И ми смо, морамо рећи, били затечени и утучени. Чак се усуђују, ове звери, да у својој поруци напишу реч „народ“. То је реч која, међу многим махнитим речима које користе, звучи најскардније. Какве везе они имају са народом? Народ је добар, хуман, правичан. Народ се јуче окупио око сандука убијених телохранитеља и карабињера. Тражи да буде ослобођен од терористичке банде. Жели да живи и напредује у миру.“⁴⁷

Који су разлози оваквог писања L'Unita, наравно, поред заиста искреног шока, страха и беса који је код свих Италијана изазвало убиство петорице невиних људи и отмице бившег премијера? С једне стране, већ на самом почетку „случаја Мора“, почиње да се назире каква ће бити политика владе према терористима: оштра и непоколебљива, без икаквих уступака. КПИ је била партија која је у том тренутку подржавала владу-њен партијски лик стога је од самог почетка кренуо у врло оштар напад против Црвених Бригада („Ово су звери које је тешко упоредити чак и са фашистима“). Требало је обезбедити подршку народа за владину политику одбијања сваких преговора и општег рата против тероризма, без обзира на људске жртве („народ жели да буде ослобођен терористичке банде“.)

Други разлог је добро осликан у претходном чланку. Редакција L'Unita, која стоји иза чланка(нема потписаног аутора), јасно је дистанцирала Црвене Бригаде од народа. Постојала је извесна бојазан да ће се део радника и симпатизера КПИ окренути против партије због политике компромиса са Демохришћанском странком и подршке влади Андреотија. Стога је од великог значаја било да се на сваком кораку истакне како Црвене Бригаде, као терористичка организација никада не могу предстаљати народ, нити они „имају било какве везе са народом.“

г) **Социјалистичко опредељење** –Наравно, последња, врло важна идеја коју је L'Unita желела да истакне у први план након отмице Алда Мора, био је

⁴⁷ L'Unita, 19.03.1978. стр. 1.

социјализам. Требало је показати да, иако су Црвене Бригаде извршиле отмицу у име социјалистичких идеја, оне никако не делују у његову корист, већ управо супротно. Најбољи доказ овој тврдњи, КПИ је видела у масовним штрајковима и демонстрацијама радника које су избиле одмах након објављивања вести о отмици, и којима L'Unita посвећује пуно пажње у првим бројевима.

Одмах, на првој страни, налази се велика слика са радничких демонстрација, са истакнутим транспарентима, и кратким, речитим текстом испод: „Огромна гомила радника, младих људи, и жена, окупили су се на тргу Сан Ђованија, где су говорили секретари свих највећих синдиката(CGIL, CISL и UIL)“. Три групе људи(радници, млади, жене), који су представљали симбол оних за које се социјализам борио, истакнути су у први план. Иако је наведено да су вође секретара говориле на демонстрацијама, за КПИ је било важно да се истакне да су радници спонтано изашли на улице, да их нико није организовао. То је било неопходно да би се одбациле гласине да радници у фабрикама подржавају Црвене Бригаде, које, као што је познато, нису биле неосноване. Због тога је у први план истакнуто: *Ancora prima della proclamazione dello sciopero generale indetto dai sindacati migliaia di operai, di impiegati hanno lasciato le fabbriche e i posti di lavoro manifestando nelle strade, presidiando le sedi dei partiti e delle istituzioni democratiche*, односно: „Чак и пре проглашења генералног штрајка од стране синдиката, хиљаде запослених радника напустили су фабрике и радна места, демонстрирајући на улицама, и штитећи седишта партија и демократских институција“.⁴⁸ Занимљива је реч „presidiando“, која је употребљена у овом случају, а која потиче од речи presidio, која значи „гарнизон, посада“. Радничка класа се овде појављује у служби заштитника демократских институција једне капиталистичке државе, што би се заиста тешко могло помирити са традиционалним марксистичким идејама, по којима су ове институције средство држања власти од стране капиталиста и одржавања класних разлика. Међутим, у односу на идеје еврокомунизма, којих се КПИ држала од када је Берлингер постао секретар, у тој реченици није било никакве контрадикције. Социјалистичке идеје биле су важне, али не важније од одражања демократског поретка и институција.

Осим ове намере да се Црвене Бригаде прикажу као непријатељи социјализма, било је ипак потребно и показати да је КПИ и даље најважнији ослонац свих левичарских покрета. Један од добрих примера, у коме се види жеља L'Unita да ипак раздвоји КПИ, као левичарски покрет од осталих, види се у извештавању о убиству двојице младића на цез концерту у Милану непосредно након отмице Алда Мора. Иако није доказано да су младићи убијени из политичких разлога, њихова припадност екстремној левици, послужила је као повод за такве инсуниације. L'Unita на насловној страни броја од 20. марта објављује слику двојице младића и поставља питање да ли су они убијени од стране екстремне деснице као освета за

⁴⁸ L'Unita, 17.03.1978. стр. 4.

отмицу Алда Мора. Даље у тексту наводе се речи Елиа Кверцилозија, из миланског обора КПИ: „Криминални акт почињен синоћ, убиство двојице младића симпатизера ванпарламентарне милитантне левице, не може се одвојити од догађаја у четвртак, када је отет Мора и убијено пет агената из његове пратње. Антифашистички комитет за одбрану Републике града Милана је одмах сазвао састанак поводом овог догађаја.“⁴⁹ Дакле, иако се истовремено позивало на очување грађанског, демократског поретка и Устава и уједињење свих демократских снага, КПИ није заборављала да истакне своју припадност левици и одлучност да се бори против деснице. Интересантно је да је место на истој насловној страни од 20. марта пронашла вест која није имала везе са Алдом Мором-вест о победи деснице у Француској, уз упозоравајући коментар да десница јача и да се левица мора ујединити.

Ипак, осим ових неколико примера, приметно је да идеја социјализма нема толику заступљеност у првим реакцијама L'Unita на отмицу Алда Мора. Левичарске идеје КПИ нашле су се у сенци оданости демократији, националном јединству и хуманизму, што се може објаснити помоћу два најважнија фактора:

1. Отмица Алда Мора и брутално убиство петорице људи из његове пратње био је **напад управо на демократске институције и хуманизам**, те је у првим реакцијама L'Unita највише пажње посветила одбрани тих вредности.
2. Овај догађај се **поклопио са са избором нове владе Андреотија**, коју је подржавала КПИ-било је важно истакнути посвећеност комуниста сарадњи са новим партнерима, и њиховим вредностима. Између осталог, с обзиром да је постојала одређена сумња дела јавности, и дела Демохрићанске странке у повезаност КПИ и Црвених Бригада, требало је одлучно одбацити такве идеје.

2. Слика Црвених Бригада у писању L'Unita

Већ смо видели да је КПИ имала разлога да страхује од Црвених Бригада. Због тога, не чуди што је терористичкој организацији посвећено безброј чланака у периоду отмице Алда Мора, што је оштар контраст у односу на ранији период, када је L'Unita, следећи политику КПИ, веома мало писала о Црвеним Бригадама. Ранија идеја игнорисања постојања Црвених Бригада и придавање што мање пажње њиховој активности, више није била одржива. Сада је КПИ морала да крене у напад. Требало је створити слику Црвених Бригада која ће потпуно одбити италијанске раднике од њих.

⁴⁹ L'Unita, 20.03.1978. стр. 1.

Јасан је, дакле, основни циљ писања о Црвеним Бригадама. Највећи део чланака може се поделити у четири категорије:

а) Прва група чланака, која се бавила суђењем већ ухапшених бригадиста (Ренато Курцио, Алберто Франческини и други) у Торину. Ови чланци служили су као својеврсно јавно суђење читавој организацији. Највећи број ових чланака потписао је новинар Масимо Кавалини, који је био главни дописник L'Unita из Торина. Осим извештавања о самом процесу суђења, Кавалини није заборављао да да лична виђења Црвених Бригада: „Курцио и његови другови имају улогу, срамотну, иако ограничену, микрофона, читаве међународне организације криминалаца. Нема сумње да између Црвених Бригада од јуче и Црвених Бригада од данас има опипљивог континуитета. Избор оружане борбе од почетка је значио почињење ужасних дела и услугу реакцији. Данас је та логика довела до најозбиљнијих последица.“⁵⁰

б) Друга категорија чланака обухватала је извештаје о полицијској истрази. Ови чланци доносе доста информација о Црвеним Бригадама, као што су на пример имена бригадиста који су осумњичени за отмицу или начин њиховог деловања, али се из њих не може закључити много о слици коју је L'Unita стварала о Црвеним Бригадама, с обзиром да су углавном били информативног карактера.

в) Трећа група чланака која се тицала Црвених Бригада везана је за објављивање „комуникација“ које су сами терористи послали. Уз објављивање ових порука, увек је следио одговарајући коментар L'Unita, из кога се више него јасно могао видети став КПИ. Ови чланци имали су велику важност, с обзиром да је коментар који је следио уз поруку терориста имао важан задатак да не дозволи ширење било каквих идеја које је порука Црвених Бригада могла носити.

г) И коначно, последња, и можда и најважнија група чланака из којих можемо закључивати о односу према Бригадама, јесу они стручни, филозофско-теоријски чланци о тероризму и Црвеним Бригадама, које је L'Unita објављивала с времена на време. Ови чланци били су упућени, између осталог, образованијој публици, и опозицији унутар саме странке, и требало је да на дубљи, теоријски начин побију аргументе које су имали симпатизери Црвених Бригада.

Кроз ове четири категорије чланака, L'Unita је градила пет различитих слика Црвених Бригада, од којих је свака имала специфичну улогу у грађењу коначне представе терориста у јавности.

Прва слика: Црвене Бригаде као злочиначка и насилна организација.

⁵⁰ L'Unita, 21.03.1978. стр. 2.

Већ је наведено да је играње на ову карту хуманости представљало једну од основних идеја КПИ. Бригадисти су поређени са фашистима, криминалцима, ментално поремећеним људима. Сами бригадисти су им прилично олакшали посао, убиством петорице људи из пратње Алда Мора, а касније и убиством самог Алда Мора. Ова слика је доминирала током читавог заточеништва Алда Мора, али је најјача била на самом почетку, након објављивања вести о отмици, и на крају, након открића Моровог тела. Све четири врсте чланака обимно су служиле стварању ове слике: У полицијским извештајима, наводиле су се појединости деловања бригадиста, увек са акцентом на њиховој суровости. Па тако на пример, извештају о нападу на једног индустријалца из Ђенове, издање L'Unita од 8. априла посвећује пуно пажње. Најпре је на насловној страни објављена слика повређеног човека из болнице, са насловом: „Седам метака(четири поготка) у ноге младог индустријалца из Ђенове“. Затим се, даље у тексту објашњава да су Црвене Бригаде преузеле одговорност за напад, али да се, и пре тога, тако нешто могло закључити, јер је „сурова природа напада карактеристична за њихово деловање.⁵¹“ Реакције на лажну вест да је Моро убијен, биле су оштре и очекиване. „То је зверски стил“, наслов је текста од 19. априла, који преноси поруку лажно приписану Црвеним Бригадама. Ово поређење са зверима, уз коришћење речи „belve“, јавља се на неколико места, а у овом тексту добијамо најбољи опис: „Нажалост, не грешимо када, покушавајући да дефинишемо идеологију и деловање терориста, говоримо о њима као о зверима. Суочавамо се са феноменом чију природу још увек не можемо сасвим разумети, услед тога што је нов, и према коме још увек не постоји адекватна свест.“⁵²

Друга слика: Црвене Бригаде као непријатељи демократије. Ова слика била је врло доминантна у првим данима након отмице, о чему је већ било речи у првом поглављу, али је интересантно да је након тога почела да бледи и пада у други план. Ово се може једноставно објаснити-у почетку је за КПИ било врло важно да се покаже оданост демократским вредностима, како би стекла поверење својих нових партнера из Демокришћанске странке. Касније приоритет добија идеолошка битка са Црвеним Бригадама и опозицијом унутар саме партије. Одбрана демократије појављује се као главни мотив у ретким приликама, а један од добрих примера имамо у издању L'Unita од 8. априла, које се бави апелом вођа покрета отпора против фашизма држави за борбу против тероризма. Тероризам и фашизам се овде постављају у исту раван, а одбрана демократије и грађанских слобода се поистовећује са борбом против фашизма у Другом светском рату. „Пре тридесетак година, људи различитих политичких уверења, огромне масе нове енергије, које су представљали снаге са највише живости у нацији, поставили су темеље наше Републике, засноване на раду, на слободи, на демократском режиму, отвореном ка сваком мирном покушају реформи. То су и данас најважније вредности. Тероризам, насиље које је однело многе људске животе, је негација свега што је био дух

⁵¹ L'Unita, 08.04.1978.стр.2

⁵² L'Unita, 19.04.1978. стр. 1.

Отпора и ратног антифашизма, и увреда је за све погинуле...“⁵³ Интересантно је и упоредити извештавање након лажне поруке број 7, када су радници и млади опет изашли да протестују. Сада је, поново, демократија била у опасности, и имамо сличну слику Црвених Бригада као непријатеља исте. Међутим, права поплава наслова у славу демократије и Републике и њиховој угрожености од стране терориста наилази тек након ултиматума Црвених Бригада. Након првог ултиматума Црвених Бригада од 21. априла, имамо следећи наслов на првој страни L'Unita: „Срамна уцена Моровим животом од стране Црвених Бригада“, који је праћен поднасловом: „ Република, сигурност грађана и грађански суживот су власништво свих: не може се трговати с њима“⁵⁴. Сутрадан се понавља слична слика, са великим насловом: „Пред ултиматум одлучујући за живот Мора и одбрану демократије: Од целе државе се захтева чврстина!“⁵⁵ Борба против Црвених Бригада још једном се поистовећује са борбом целе државе против фашизма, за одбрану демократије. Демократија и слобода очигледно су истакнуте као врховне вредности, важније од живота једног човека. Ови наслови, и овај став, у суштини имали су за циљ да оправдају одлуку државе да не преговара са терористима, и на тај начин покуша да спаси Моров живот.

Трећа слика-Црвене Бригаде као инструмент страног утицаја. Играње на ову карту било је веома важно, и често је коришћено. Црвене Бригаде представљане су као део једног ширег, међународног покрета тероризма, који је имао за циљ да дестабилизује Италију. На насловној страни, одмах након отмице, налази се реченица, која је у том тренутку била само претпоставка, и то нетачна „Uno dei killer parlava tedesco“- „Један од убица причао је немачки?“⁵⁶ Извор ове информације било је сводочење једног слепог старца-то је било довољно за L'Unita да стави ту вест међу најважније. У тексту под насловом „Међународне везе терориста“, имамо детаљније објашњење ових претпоставки. Атентат на Мора поређен је са нападом на италијанског судију Франческа Коку из Ђенове(који су такође извеле Црвене Бригаде), и са нападом на председника федерације немачких индустријалца Ханса Мартина Шлајера. Ипак, у даљем тексту, много већи акценат се ставља на отимицу Шлајера. Занимљив је полицијски извештај који L'Unita преноси, а у коме се описује тактика Црвених Бригада. „Техника која је коришћена показује савршен тренинг. Тренинг од стране професионалаца.“ Оно што следи је, међутим, далеко важније. „Можемо претпоставити да су те „трупе“ обучене на другим местима, под вођством вештих инструктора. Нема сумње да техника која је коришћена веома подсећа на специјалне групе организоване у одељењима разних армија у другим земљама. Или боље речено, на шпијунске групе.“⁵⁷ Овде немамо само инсинуације на повезаност Црвених Бригада са међународним тероризмом, већ се спомиње и могућност да је нека од влада

⁵³ L'Unita, 08.04.1978. стр. 1.

⁵⁴ L'Unita, 21.04.1978. стр.1

⁵⁵ L'Unita, 22.04.1978. стр. 1.

⁵⁶ L'Unita, 17.03.1978. стр.1

⁵⁷ L'Unita, 17.03.1978. стр. 3.

страних земаља учествовала у њиховом тренингу! Ова претпоставка касније ће добити знатно простора и изазвати много контроверза. Оно што је на овом месту занимљиво јесте запажање да је L'Unita ову претпоставку изнела још на самом почетку случаја Моро, без икаквих чврстих доказа. То нам може открити мотиве. И сам Енрико Берлингер је споменуо страну опасност још од самог почетка „Већ смо причали о опасности за Републику. Није реч о препуштању емоцијама, то је политички суд, који потиче од свести о моћним силама, унутрашњим и међународним, које су одговорне за за овај немилосрдан напад на државу и републиканску слободу.“⁵⁸ Дакле, и он наводи међународне силе, које нападају Италију. На почетку читавог случаја имамо много вести о томе како је немачка антитерористичка јединица помагала у истрази. Касније, представа Црвених Бригада као непријатеља Италије све више се појачава и позивањем на уједињење целе државе против претње тероризма. Поменути наслов L'Unita од 22. априла. („Од целе државе се захтева чврстина“), подсећа на наслов какав би био прикладан за ратно доба. „Италија се тих дана заиста налазила у ванредним околностима, с обзиром на бројне терористичке нападе који су се дешавали. Ипак, за разлику од претходног периода, када је L'Unita покушавала да заташка да се такви напади врше, и да их обавља комунистичка терористичка организација, сада лист КПИ заузима исти став као и влада и Демокришћанска странка. Дакле, сада L'Unita не само да не покушава да умањи присутност тероризма у јавности, већ чини управо супротно: доприноси расту панике и осећаја ванредног стања.

Четврта слика: Црвене Бригаде као организација без подршке у народу. Преношење ове слике својим симпатизерима било је врло значајно за КПИ. Након дугог периода игнорисања њиховог постојања, L'Unita се сада нашао у ситуацији да обимно извештава о Црвеним Бригадама. Постојао је одређен страх да то изазове раст подршке за терористичку организацију међу једним делом радикалнијих читалаца. Између осталих слика на којима се радило, било је важно убедити људе да је реч о једној малој, секташкој организацији без утицаја међу радницима. Примери ове намере су бројни. Још на самом почетку, извештавајући о радничким демонстрацијама, L'Unita наводи списак фабрика, углавном на северу земље (FIAT, Pirelli, Rivalta, Philips) чији су радници најодлучније устали у одбрану демократије и против тероризма-интересантно је да су многе од тих фабрика биле познате управо као места где су Црвене Бригаде имале значајну подршку и где су обавиле неке од својих првих акција. Овај страх да Црвене Бригаде имају подршку у фабрикама на северу и потреба да се покаже како то није тачно, још боље је видљив у чланку који је изашао другог дана након атентата, дакле 18. марта, а који је писао новинар Умберто Минополи. Наслов чланка је „Криза једног покрета“-очигледна алузија на Црвене Бригаде, иако су управо у ово време, они доживљавали свој највећи опсег делатности и подршке. У наставку текста, аутор тријумфално тврди да је Италија ових дана добила једну велику лекцију, изласком и побуном хиљада радника против тероризма и напада: „Онај ко је изградио своје тезе на идеји аверзије народних маса према

⁵⁸ L'Unita, 19.03.1978. стр. 1-2.

демократској држави, видео је многе своје идеје како се руше у четвртак.“⁵⁹ Ове речи биле су потребније људима из КПИ него Црвеним Бригадама: количина текстова који су изражавали задовољство због великог броја радника који је изашао на демонстрације, и истицали да Црвене Бригаде немају подршку, говоре да је у Комунистичкој партији постојала озбиљна сумња у то како ће се радници поставити. Популарност Црвених Бригада расла је претходних година-у многим фабрикама, радници више нису били вољни да слушају КПИ која им је саветовала да раскину сваке везе са терористима. Нарочито након заокрета КПИ и прихватања еврокомунистичких идеја, постојала је опасност од губљења подршке радника. Неки људи нису више видели разлику између Социјалистичке и Комунистичке партије Италије-у таквој ситуацији Црвене Бригаде, са својим екстремним, и револуционарним ставовима, преузимале су место које су раније држали комунисти. Због тога је КПИ било јако важно да се кроз извештавање L'Unita обрачуна са Црвеним Бригадама. То је, уствари, било важније и од самог истицања социјализма, јер, може се приметити да, иако постоји пуно вести о радницима, синдикатима и њиховом покрету, идеја која се истиче није њихова преданост социјалистичким идеалима, већ једноставно револт против тероризма и насиља.

Пета слика: Црвене Бригаде као **издајници социјализма**. За разлику од слике о демократији, која је била доминантна у почетку, слика о Црвеним Бригадама као издајницима комунизма, имала је скроман почетак, али је касније све више избијала у први план. Црвене Бригаде водиле су активну кампању у фабрикама против КПИ: делили су летке и остављали поруке за раднике. L'Unita најоштрије критикује овакве акције-у својим извештајима, уопште не преноси поруке Црвених Бригада, већ само извештава да је дошло до још једног „Бесног напада на КПИ и раднике“, као у броју од 9. априла. Још један одличан пример представљања Црвених Бригада може се наћи у репортажи из фабрике Италсидер, у броју од 22. априла, коју је направио новинар Флавио Микелини. За почетак, он наводи речи једног представника радника. „Држава не сме да се бави овом бандом убица; то су људи далеко од културе и менталитета радничке борбе. Морамо учинити све могуће да спасемо живот господина Мора. Али држава не сме да преговара са терористима.“ Речи које су њему приписане, лако је могао да изговори и сам Енрико Берлингер. Затим, наводи се атмосфера из фабрике, која је, „јако напета.“ „Радници, техничари и представник управе седе на земљи и испуњавају читав простор. У позадини налази се застава ФЛМ, Антифашистичког комитета и велики натпис: Против Црних бригада јуче, Против Црвених бригада данас, а увек у одбрану слободе и демократије!“

⁶⁰Порука је више него јасна: управа и радници су уједињени у одбрани демократије, као у време фашизма. Црне бригаде су наравно, алузија на Мусолинијеве црнокошуљаше, са којима се терористи пореде. Ово поређење са фашизмом често је пратило и текстове који су се бавили узроцима појаве тероризма. Ови текстови кривили су лошу економску

⁵⁹ L'Unita, 18.03.1978. стр.3.

⁶⁰ L'Unita, 22.04.1978. стр.1.

ситуацију, и политичку маргинализацију омладине, а на појаву тероризма гледали су као на опасну појаву, која може прекинути реформе које је влада требало да преузме. Дobar пример оваквог писања је текст Розарија Виларија, од 21. марта, објављен на насловној страни, под насловом: „Посматрајући тинејџере. Како се мења Италија?“

„Многи кажу да је терористички напад имао за циљ да прекине дуг и напоран пут наше владе, и да је, уствари чин револта против договора. Али, у ком смеру се заиста крећу терористичке акције? Који су стварни разлози за појаву оваквих акција? Ових дана, Италију пореде са Италијом после (Првог светског) рата, или са Вајмарском републиком. Али, ситуација је веома различита данас. У нашој држави су и даље присутни контрасти, неравнотежа и неправда, корупција и фактори дезинтеграције, који сви заједно представљају веома озбиљну тачку слабости и неизвесности за будућност. Један од најопаснијих фактора је растућа маргинализација наше омладине...“

До овог тренутка, делује као да је посредни критика целог друштва, које је и довело до настанка Црвених Бригада, услед противречности у развоју и неправде у расподели богатстава. То би било и очекивано од КПИ, која се ипак, бар декларативно, залаже за исте идеје као и Црвене Бригаде, само за другачија средства. Међутим, наставак текста доноси другачију идеју:

„Након Другог светског рата, напредак у неким кључним пољима друштва, био је огорман и несумњив, ако се узме у обзир фашистичка или префашистичка Италија... Алдо Моро припада онима који су увек истицали и форсирали прогрес, без обзира на све противречности. Трeбало би посматрати само прогрес, то је задатак свих нас.“⁶¹

Кључна вредност која се овде истиче је **прогрес**, који је потребно форсирати, без обзира на све противречности. Наравно, напредак на који се овде мисли није исти као и прогрес у капиталистичком идејном смислу, већ се мисли на постепен напредак ка социјализму и праведнијем друштву. Тако се Црвене Бригаде јављају као ремећући фактор прогреса, и самим тим, и као непријатељи социјализма. Овде је добро уочиљива неугодна позиција КПИ, која је морала да пронађе начин да дискредитује Црвене Бригаде као борце за комунизам, и истовремено себе не представи као бранитеља капиталистичког система, већ као правог баштиника социјалистичких идеја.

У истом броју, налази се и обиман текст Ђованија Берлингера⁶², у коме аутор даје подобно објашњење разлога за појаву тероризма у три текста под насловима: „Насиље: историјски, социјални и људски корени“, затим „Огроман деструктиван потенцијал данашњице“, и „Природа, друштво, човек, институције.“⁶³ Берлингер пролази кроз читаву историју

⁶¹ L'Unita, 21.03.1978. стр. 1-2.

⁶² Ђовани Берлингер(1924-2015): новинар, стручњак за јавно здравље, и истакнути члан КПИ, брат Енрика Берлингера.

⁶³ L'Unita, 21.03.1978. стр. 3

насиља, поставља питање одакле оно потиче, и да ли га је више него раније, и, оно што он истиче као најважније, то је да су држава и друштво добро одговорили на претње тероризма. Оно што је значајно то је да аутор прилази проблему класних разлика и социјалне неправде на потпуно супротан начин од Црвених Бригада. Он исказује став да је напретком друштва, науке и еманципацијом народних маса дошло до услова за спровођење реформи које ће довести до веће праведности и безбедности у друштву. Тероризам представља опасност за безбедност, слободу и напреда, а самим тим и препреку за социјалистички преображај друштва. На тај начин, Ђовани Берлингер и на стручан, теоријски начин слика Црвене бригаде као издајнике социјализма.

3. Слика Алда Мора према писању L'Unita

Алдо Моро провео је у заточеништву педесет пет дана, пре него што је убијен. Имајући у виду то, као и његов политички значај, било би за очекивати да му је L'Unita посветила пуно пажње. Ипак, то није био случај. Моро се пуно спомиње, али само у контексту заробљеника, истраге, и читаве ситуације. Изненађујуће је мали број чланака који се баве његовом личношћу, његовим значајем за Италију, или његовом породицом. Ово нарочито упада у очи када узмемо у обзир колико је његова жена била присутна у италијанској јавности тих дана, и колико је писама сам Моро послао из заточеништва. Који су разлози за његово смањено присуство у писању L'Unita?

Дакле, морамо се прво запитати каква је била позиција из које је деловао лист КПИ, и какву слику о Алду Морју је желео да истакне и пренесе својим читаоцима. КПИ је била владајуће већине, највећи партнер странке чији је представник био Алдо Моро. Сам Моро био је вођа лево настројене струје у ДХ, и иницијатор „историјског компромиса“, тако да је било очекивано да КПИ има позитиван став према њему. То је наравно и јесте случај – нема сумње да је извештавање о Алду Морју током његовог заточеништва и након смрти било претежно у позитивном духу. Ипак, осим овог позитивног става, као што смо рекли, карактеристично је било и смањено присуство Морове личности у медијима, све до тренутка када је убијен. Разлоге за то је већ теже пронаћи. Једна од најчешће помињаних теорија је та да влада Андреотија још пре завршетка кризе отписала Алда Мора, жртвовавши га у име одбране демократије и поретка. Сам Алдо Моро говорио је о овој идеји у својим писмима, а његова удовица је дуго година након његовог убиства кривила италијанску владу. У прилог овој тврдњи иде појава познате лажне комуникације број 7, за коју се сумња да ју је влада подметнула, са намером да се Црвеним Бригадама стави до знања да је Моро већ отписан, и да неће бити размене заробљеника. Имајући у виду ову теорију, Морову смањену присутност у медијима можемо објаснити жељом владе да

фокус јавности пребаци са његовог живота на угроженост демократије и грађанских слобода. КПИ, и њен лист L'Unita, би, наравно, у овом случају пратили политику владе.⁶⁴

Дакле, у овом случају, и изостанак Мора из L'Unita много говори. Ипак, то наравно не значи да L'Unita није створила одређену слику о отетом бившем премијеру током скоро два месеца. Чланци који се баве Алдо Мором се, у суштини, могу поделити једноставно: на оне у којима се анализира садржај његових писама, и на све остале, којих нема пуно. Ипак, оно што је важно напоменути је да нема ниједног чланка који се бави само Алдо Мором лично, пре његове смрти. С друге стране, Моро се редовно спомиње посредно, у оквиру неког контекста, није изненађење да се његово име помиње у сваком од педесет и шест бројева L'Unita од 16. марта до 11. маја.

Три слике Алда Мора доминирају у писању L'Unita:

А) Алдо Моро као обичан човек. Функција ове слике је јасна: требало је наравно представити народу да опасност од тероризма прети сваком, и да отмица Мора није представљала само политички напад. Ипак, ова идеја није добила претерану пажњу, из два разлога. Први је био тај што су терористи већ вршили нападе на друге људе, тако да је стварност опасности од тероризма била довољно јасна и без додатне пропагандне подршке. Други разлог био је то што, ако прихватимо идеју да је влада отписала Мора и пре његовог погубљења, L'Unita није имала интерес да претерано истиче Морову личност.

Представљање Мора као обичног човека, рађено је првенствено кроз причу о његовој породици, и о његовој религиозности, иако је ова друга идеја добила много мање простора у L'Unita. Жена Алда Мора, Елеонора Моро, имала је значајну улогу током читавог трајања кризе. У почетку она добија пуно медијске пажње, и свака њена изјава добија истакнуто место и у L'Unita издањима. У броју од 17. марта, њена слика заузима истакнуто место, поред наслова: „Прве речи госпође Моро: Молим се за убијене.“⁶⁵ У другом броју, поново имамо слику госпође Моро, сада са својим мужем, и текстом у коме се говори како су је секретари радничких синдиката посетили, и поручили да су радници уз њу. Такође у исто броју, имамо и изјаву папе Павла VI, у којој је изјавио да се моли за породицу Моро.⁶⁶ Породица Моро је константно била предмет пажње италијанске јавности, а L'Unita наставила да повремено извештава о њој. Добар пример налазимо у броју од 19. априла, у репортарџи под насловом: „Породица Моро: мета непрестаних посета“, објављеној након непотврђене вести о погубљењу Алда Мора. У тексту се говори о бројним посетама породици Моро, од стране партијских представника(секретар Закагини), затим преко представника владе(министар Морлино), и кардинала Полетија, све до обичних људи, који су дошли да искажу подршку породици. Ипак, оно што је карактеристично је да је текст доста кратак и сажет, и не заузима истакнуто место у

⁶⁴ Agostino Giovagnoli, *Il Caso Moro: Una tragedia Repubblicana*, стр. 45-48.

⁶⁵ L'Unita, 17.03.1978, 2 стр.

⁶⁶ L'Unita, 18. март, 1978, стр 4.

L'Unita. Тенденција смањења присуства породице Мора у медијима почела је са првим сукобима госпође са Закагинијем и владом, и наставила се у току наредних дана. Све више простора добијала је друга слика Алда Мора.

Б) Алдо Моро као симбол републике и демократских вредности:

Ова слика била је веома важна за владу, а самим тим и за L'Unita. Представљање Алда Мора као симбола демократије имало је за циљ да истакне да је борба против Црвених бригада била истовремено борба за очување демократије, и истовремено, да на одређен начин „дехуманизује“ личност Алда Мора. Ово је постигано, као што смо већ рекли, смањивањем присуства његове породице и његове личности, а додавањем на акценту његовог политичког значаја. Занимљиво је пратити однос ове две слике о Алду Мору: на опрезан начин можемо претпоставити да су оне биле одраз владиних намера. На почетку, прва слика је и даље доста присутна, међутим, касније друга слика све више преовладава. Можда је пресудан тренутак за промену овог става био тренутак када је откривена лажна порука Црвених бригада о Моровом погубљењу. Чини се да након тога, ова друга слика, Алда Мора као симбола и мученика демократије, све више добија на снази. Најбољи примери давања предности другој слици потичу управо из периода друге половине априла и почетка маја.

Крајњи циљ писања медија био је да изазове што већи бес јавности према Црвеним бригадама, ако Моро буде убијен, али да истовремено смањи одговорност са владе која је требало да се бори за спас његовог живота. Изведен је пропагандни маневар: Морова смрт представљена је као његова жртва и завештање италијанском народу, иако је сам Моро у својим писмима тврдио да је основна дужност владе да заштити људски живот, односно да га спаси из заробљеништва. Како би изборили са његовим писмима, и оптужбама породице Моро и дела јавности, влада је морала да ослика још једну, трећу и кључну слику Алда Мора.

В) Алдо Моро као жртва и инструмент Црвених бригада

Ова слика почела први пут се јавља након објављивања чувене слике Алда Мора испод заставе Црвених бригада (Un uomo torturato), а на већем значају добија са првим писмима Алда Мора. Када је постало јасно да је садржај писама које шаље Алдо Моро изузетно неповољан за владајућу већину, почело се са истицањем идеје да је заробљени политичар само инструмент у рукама својих отмичара, да пати од Стокхолмског синдрома⁶⁷, или да је доживео „нервни слом“. Пример овога можемо видети у извештавању о новом писму Алда Мора од 3. маја. Наслов текста који о томе говори већ је речит: „Схватање стратегије

⁶⁷ Стокхолмски синдром-психолошки појам који се користи да опише феномен емоционалног зближавања отмичара и отетог лица.

Црвених бригада: Поткопати политички оквир.“ Даље у тексту се преноси текст из *La Stampe*, у коме се наводи: „У личној трагедији председника Демохришћанске странке, постоји велики ризик да се не примете намере Црвених Бригада.“⁶⁸

Ипак, може се рећи да је *L'Unita* ипак представљала опрезнији део италијанске штампе када је у питању постављање претпоставки о Алду Мору. Без обзира на поменуте слике, оне су често биле последица преузетих ставова из других режимских новина, које су ове идеје развијале далеко више. Доминантна црта извештавања *L'Unita* о самом Алду Мору стога остаје смањено интересовање и извештавање, односно нека врста тихог ћутања све док коначна судбина председника ДХ није била откривена.

4. Реакције *L'Unita* на убиство Алда Мора

Убиство Алда Мора било је изненађење за читаву италијанску јавност. Без обзира на све претње Црвених Бригада, чинило се да је ретко ко заиста веровао да ће се оне обистинити, нарочито након афере са лажном поруком број 7. У издању *L'Unita* од 9. маја, у извештају о нападу терориста на једног лекара у Милану, на првој страни објављен је текст под насловом: „Бес поражених“, у коме се говори о поразу терориста у борби против државе, и њихове последње акције се тумаче као акт очајања. На другој страни истога дана, у тексту под насловом: „Полиција пресрела комуникације Црвених Бригада“, говори се о могућности уласка у траг телефонском позиву који су терористи упутили породици Алда Мора након „поруке број 9“. И у овом тексту имамо изношење претпоставки да су Црвене Бригаде покушале да манипулишу Морову породицу како би натерали државу да попусти над терористима, али „држава није попустила у одбрани демократије“.

Порука број 9 била је јасна: „Што се тиче нашег предлога да се размене политички заробљеници како би се суспендовала пресуда и ослободио Алдо Моро, можемо само константовати јасно одбијање од стране Демохришћанске странке. Због тога закључујемо битку започету 16. марта, извршавајући казну на коју је Алдо Моро осуђен.“ Ипак, без обзира на то, када је откривено тело бившег италијанског премијера, сви су били затечени.

Уопште узев, реакција *L'Unita* на убиство Алда Мора је врло слична реакцији на отмицу, и убиство петорице људи из његове пратње. Понављају се сличне идеје и ставови. Узмимо на пример насловну страну, на којој доминира слика Моровог тела, са описом: „Морово тело у напуштеном аутомобилу у улици Каетани након варварског убиства. Овде је очигледно истицање **нехуманости** Црвених Бригада, у чему се ишло толико далеко да је на насловној страни *L'Unita*, што није био тако чест случај, објављена тако брутална и потресна слика, као што је био убијени Алдо Моро. Највећи наслов је, наравно, „Убиство Мора“, али, занимљивије је погледати поднаслов: „Гнусни злочин Црвених Бригада повредио је грађанску свест свих Италијана“—истицање грађанске свести на

⁶⁸ *L'Unita*, 03.05.1978., стр. 3.

најистакнутијем месту још једном показује да је за КПИ од уласка у владу Андреотија, било много важније истакнути **грађанске вредности** од комунистичких. „Италија је изненада стала као и 16. марта“ - овај поднаслов прави паралелу са догађајима од 16. марта, што је идеја којој ћемо се вратити нешто касније. „Милиони људи су се покренули против тероризма“. Овде је опет искоришћена реч „eversione“, која може бити синоним за тероризам, али има још једно значење-преврат. Тиме се у први план истиче активна одбрана демократије и републике, од стране народа. Извештаји о масовним радничким штрајковима и демонстрацијама широм Италије, опет, говоре да **су радници против Црвених бригада** и њихове делатности, иако је Мору суђено(и убијен је) због злочина његове странке према радничкој класи. На више места истицање да је „цела земља уједињена против тероризма“, и извештаји из свих италијанских градова сликају идеју о неопходности **националног јединства**.

Имамо, дакле, све идеје са којима смо се до сада сусретали, у веома израженом облику: прва три дана након открића тела Алда Мора, вести везане за његово убиство заузимале су више од пола страница L'Unita. Постоји, међутим, неколико специфичности у извештавању о Моровој смрти.

1. Пуно простора је посвећено самом Мору. Ово није необично. Алдо Моро био је један од најистакнутијих италијанских политичара. За разлику од претходног периода када није било директних текстова о њему, сада се то надомешћује серијом биографија, фелтона, интервјуа са пријатељима, и сличним садржајем. Енрико Берлингер у свом кратком чланку, објављеном на насловници издања од 10. маја, на емотиван и снажан начин говори о убијеном бившем премијеру: „Један велики демократски вођа је пао, измасакриран од стране криминалне терористичке организације. Република је изгубила један од својих најјачих стубова, особу која је била најистакнутија у скорашњој прошлости наше државе: због своје политичке и културне узвишености, због своје бриге о општим интересима земље, због своје способности да узме у обзир дубоке друштвене и историјске процесе.“ Истог дана, на трећој страни налази се обиман текст о Мору, под насловом: „Усамљени лаик католичког реформизма“, који потписује новинар Ензо Рођи. У тексту је истакнута његова богата биографија, са листом најважнијих датума и година из његовог живота. Рођи хвали Морове економске идеје и његове реформе. О такозваном „мороизму“, говори: „Тешко је једном речју дефинисати мороизам: умерена просвећеност, реформски неокапитализам, али и још много тога.“⁶⁹ Аутор закључује да је Италија изгубила једног од својих највећих политичара, који је, иако у Демокришћанској странци, урадио много за раднике и раднички покрет.
2. Вести из страних земаља су нешто другачије: овог пута, све државе су једногласно осудиле Морово убиство као напад на демократију, укључујући и СССР („Москва: Злочин против демократских снага“), Источну и Западну Немачку („Једногласна

⁶⁹ L'Unita, 10. 05.1978, стр. 2.

осуда Бона и Берлина“) и Југославију(„Тито: Напад на демократски развој“). Са стране L'Unita, нема истицања међународних веза терориста, и бацања сумње на владе других земаља.

3. Имајући у виду природу убиства, које је почињено након бројних упозорења, и одбијања владе да преговара, необично је да у извештају L'Unita нема никвог помињања одговорности за смрт Алда Мора. У броју од 11. маја, насловну страну заузима вест о оставки министра унутрашњих послова Косиге, међутим, текст који да је прати није оштар, већ само константује да је одлука министра исправна. Штавише, и у овој прилици истиче се да је његово поступање било исправно, и у служби одбране демократије, али да је ипак, „правилно“, да поднесе оставку, јер полиција није успела да пронађе Мора. У коментару Ђан Карла Пајете⁷⁰, који је такође објављен на насловној страни, истиче се: „Косигино писмо показује сензибилитет и политичку исправност. Није празна реторика подсетити се напора учињених да се у овим јако тешким данима одржи линија демократске чврстине. Партије владајуће већине ће сада морати да се потруде око питања која отвара писмо оставке господина Косиге, и питања ефикаснијих мера одбране демократског поретка, и сигурности грађана.“ Дакле, иако је речено би предузете мере морале бити ефикасније, нигде се не доводи у питање одлука владе да не преговара са терористима и покуша да спаси Моров живот, што је критика коју су упућивали чланови породице Алда Мора и део јавности. Не и Комунистичка партија Италије: она у потпуности брани позицију владе Андреотија.

Закључак

Извештавање L'Unita о „случају Моро“ имало је много различитих аспеката и чиниоца. Три кључна актера која смо узели у разматрање били су Италијанска комунистичка партија, чији смо став испитивали, и Црвене бригаде и Алдо Моро, који су били предмет извештавања. За позицију КПИ од пресудног значаја била је чињеница да је била део владајуће већине, и да је подржавала владу Андреотија. Још један значајан фактор било је и прихватање еврокомунистичког правца од стране партије 1975, који је одредио њену већу окренутост демократији и парламентарном систему. То је за последицу имало да је извештавање L'Unita много богатије идејама одбране демократије и републике, од истицања социјализма као главне идеје. Осим ове две идеје, у „случају Моро“, такође су биле веома присутне и идеје о националном јединству Италије, као и хуманизам, као вредност коју је угрожавао тероризам. Идеја о националном јединству Италије се истицала извештавањем о могућим интернационалним везама Црвених бригада, а хуманизам се истицао кроз причу о животима обичних људи који су страдали у атентату.

⁷⁰ Ђан Карло Пајета(1911-1990), један од најистакнутијих чланова Комунистичке партије, писац и бивши уредник L'Unita.

Црвене бригаде представљене су у неколико различитих слика, са крајњим циљем да се дискредитују код италијанских радника, и дела јавности која их је симпатисала као екстремнију и одлучнију леву опцију. Терористи су приказивани као непријатељи демократије, злочинци и криминалци који не цене људски живот, као инструмент страног утицаја. Такође, за КПИ је било важно да покаже да Црвене бригаде немају подршку међу радницима, и да су издале социјалистичке идеале.

Најснажнији утисак извештавања о Алду Мору био је релативно мали број вести које су се бавиле самим Алдом Мором лично. Ово опрезно постављање L'Unita може се објаснити и жељом да се остане по страни у сукобу који је избио између Демокришћанске странке и заробљеног бившег премијера. Тек након убиства, Алдо Моро добија значајнији простор на страницама L'Unita.

Литература

- ❖ Aldo Moro, *Lettere dalla prigionia*, a cura di Miguel Gotor, Torino, 2008.
- ❖ Agostino Giovagnoli, *Il Caso Moro: Una tragedia Repubblicana*, Bologna, 2005.
- ❖ Alberto Franceschini, Giovanni Fasanella, *Che cosa sono le BR: Le radici, la nascita, la storia, il presente*, Milano, 2004.
- ❖ Cyrille Guiat, *The French and Italian communist parties: comrades and cultures*, London, 2003.
- ❖ Mario Moretti, *Brigate Rosse: una storia Italiana*, intervista di Carla Mosca e Rossana Rossanda, edizione Anabasi, Milano, 1994
- ❖ Robert C. Meade Jr, *Red Brigades: The story of Italian terrorism*, Library of Congress Cataloging-in-Publication Data, 1990
- ❖ Stephen Hellman, *Italian communism in transition: The rise and fall of the Historic Compromise in Turin(1975-1980)*, Oxford University Press, New York, 1988.
- ❖ Leonardo Sciacia, *L'affaire Moro*, Adelphi edizione, Milano, 1994.
- ❖ Tobias Hof, *The "Moro Affair" - left-wing terrorism and conspiracy in Italy in the late 1970s*, Historical Social Research, 2013.
- ❖ Радослав Гаћиновић, *Тероризам*, Београд, 2005
- ❖ Лењинова изабрана дела, I том, Београд, 1948.
- ❖ *Evrokomunizam i socijalizam*, izbor Vjekoslava Micellina, Zagreb, 1979.

Интернет линкови:

[http://www.treccani.it/enciclopedia/aldo-moro_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/aldo-moro_(Dizionario-Biografico))

<http://www.treccani.it/enciclopedia/partito-comunista-italiano/>

<http://www.treccani.it/enciclopedia/enrico-berlinguer/>

<http://www.treccani.it/enciclopedia/compromesso-storico/>

<http://www.treccani.it/enciclopedia/brigata-rosse/>

Линк ка електронској архиви L'Unita- само преко Тор претраживача:

<http://unitaqvhnjahzmg.onion/>